

**ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ
ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА**

24 август 2026 г.

**ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА
ВАРИАНТ 2**

ЧАСТ 1 (време за работа – 60 минути)

Отговорите на задачите от 1. до 21. вкл. отбелязвайте в листа за отговори!

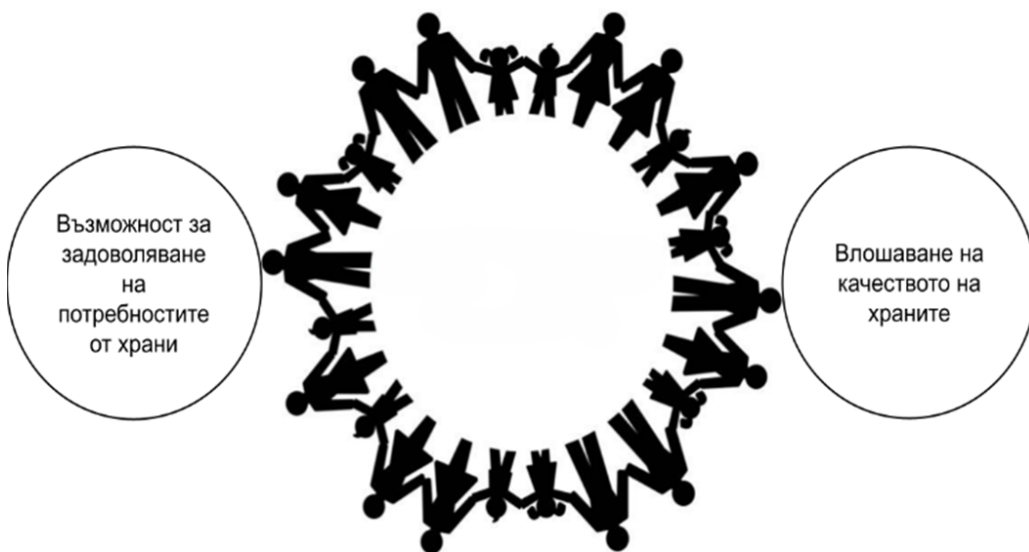
1. Отбележете твърдението, което НЕ отразява проява на световния екологичен проблем.

- А) Изсичане на горски площи.
- Б) Опазване на застрашени растителни видове.
- В) Намаляване на почвеното плодородие.
- Г) Поява на киселинни дъждове.

2. С какво е свързано понятието екологичен отпечатък?

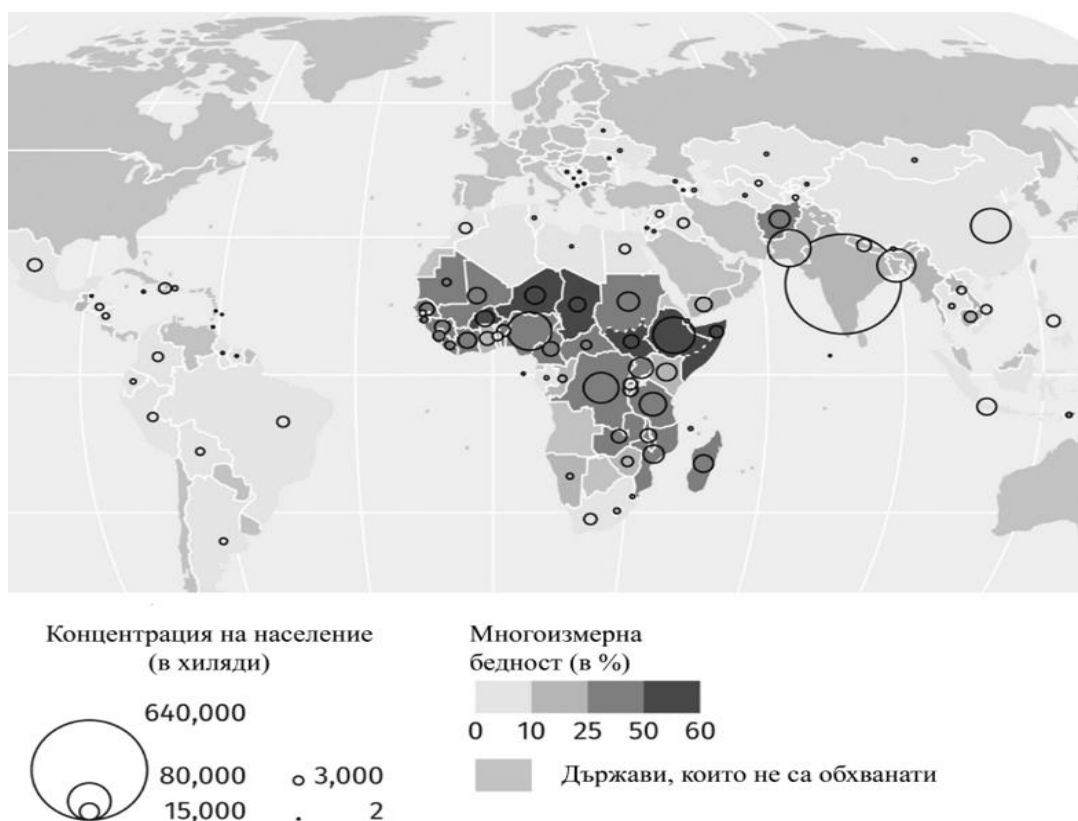
- А) с броят на защитените природни обекти в една държава
- Б) с необходимите ресурси за потребление на едно домакинство
- В) с количеството отпадъци, генерирани от един човек за една година
- Г) с количеството кислород, отделено от екваториалните гори

3. Разгледайте изображението. Кой глобален проблем е представен?

- А) демографски
- Б) екологичен
- В) суровинен
- Г) продоволствен

4. Разгледайте изображението, представящо пространственото разпределение и обхват на бедността в света, и отбележете верния извод.

- А) В Африка се наблюдава най-висока концентрация на държави с население обхванато от бедност.
- Б) Най-високи стойности на бедност се наблюдават в държавите от Латинска Америка.
- В) Европа и Северна Америка формират основното ядро на глобална бедност.
- Г) Най-ниски стойности на бедност се наблюдават в Южна и Югоизточна Азия.

5. Към коя група по степен на икономическо развитие се отнасят страните, имащи Индекс на човешкото развитие (ИЧР) със стойности над 0,8?

- А) високоразвити страни
- Б) развиващи се страни
- В) слаборазвити страни
- Г) страни в преход

6. До задълбочаването на кой проблем ще доведе увеличеният добив на литий според текста?

„Чили притежава най-големите запаси от литий в света, 90% от които се намират в пустинята Атакама. Страната се стреми да се възползва от бурното търсене на метала за батерии от производителите на автомобили, включително Tesla и BMW, както и от компаниите за възобновяема енергия. Местните жители и природозащитниците обаче остават категорични, че добивът на литий променя нивото на подпочвените води и вреди на популациите на фламинго и други видове от фауната.“

- А) демографски
- Б) продоволствен
- В) суровинно-енергиен
- Г) екологичен

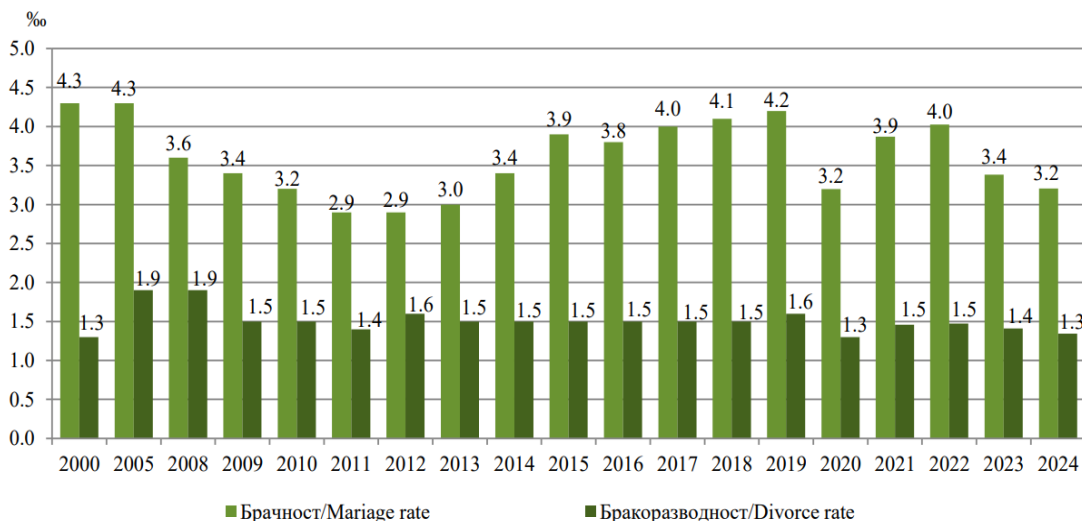
7. За кой етап от развитието на икономическата интеграция се отнася характеристиката?

„Между държавите участнички се премахват митата и останалите търговски ограничения, като се осигурява свободно движение на стоки в рамките на обединението.“

- А) зона за свободна търговия
- Б) преференциална зона
- В) икономически (валутен) съюз
- Г) митнически съюз

8. Анализирайте диаграмата и определете вярното твърдение.

- А) Коефициентът на брачност се променя в диапазона от 1,3‰ до 1,9‰.
- Б) Коефициентът на брачност е най-висок през 2023 година.
- В) Коефициентът на брачност се изменя в диапазона от 2,9‰ до 4,3‰.
- Г) Коефициентът на брачност е с постоянна стойност от 2020 г. до 2024 г.

9. Кое твърдение се отнася за геополитическото положение на България?

- А) Членува в ЕС, НАТО и Организацията за черноморско икономическо сътрудничество.
- Б) Разположена е в югоизточната част на Европа, на Балканския полуостров.
- В) Има излаз на Черно море и достъп до международния воден път по река Дунав.
- Г) Заема територия между 41° и 44° северна географска ширина.

10. Анализирайте данните от диаграмата и отбележете в кой подрегион на Европа се намира държавата с най-висок дял имигранти от държави извън ЕС?

- А) Източна Европа
- Б) Южна Европа
- В) Централна Европа
- Г) Западна Европа

11. Прочетете текста и определете общото производство за тези компании.

„Шест от десетте най-големи публични компании в света са регистрирани в САЩ - NVIDIA, iPhone, Microsoft, Amazon, Alphabet и Meta. Техните книжа струват не само колкото стотици други компании взети заедно, но са сравними или дори надминават икономиките на цели държави“.

- А) фармацевтични продукти
- Б) козметични продукти
- В) нефтопродукти
- Г) дигитални устройства

12. Международната организация АСЕАН е една от най-важните и бързо развиващи се регионални организации в Азия. Тя включва държави от:

- А) Южна Азия
- Б) Югоизточна Азия
- В) Централна Азия
- Г) Близкия Изток

13. Довършете твърдението, така че да е вярно:

Броят на общинските съветници се определя от...

- А) броя на живеещите в общината
- Б) броя на населените места
- В) броя на кметствата
- Г) броя на градовете

14. Коя мярка е най-подходяща за намаляване на екологичния отпечатък в урбанизирани територии с високи нива на замърсяване на въздуха от автомобилен трафик и отопление на твърдо гориво?

- А) Увеличаване на броя на паркоместата в централната градска част.
- Б) Насърчаване използването на обществен транспорт и подмяна на отоплителните уреди.
- В) Разширяване на жилищните зони без промяна в транспортната инфраструктура.
- Г) Изграждане на нови търговски центрове в урбанизираните територии.

15. По данни на Министерството на регионалното развитие и благоустройството в България се прилагат Регионални планове за развитие на територии, обхващащи няколко административни области, с цел подобряване на транспортната свързаност и икономическата активност. В такъв план е включен проект за изграждане на нов път между няколко населени места от различни области.

Коя структура има водеща роля при координацията и изпълнението на този проект?

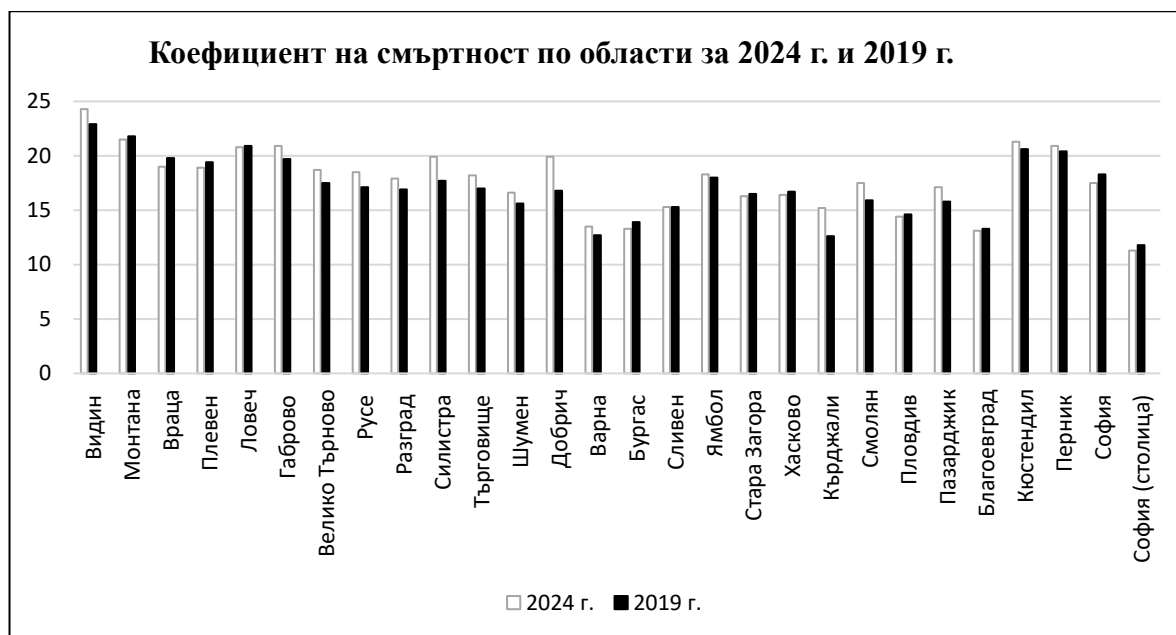
- А) Областна администрация
- Б) Общински съвет
- В) Регионален съвет за развитие
- Г) Народно събрание

16. Отбележете района, за който се отнася характеристиката:

„През територията на района преминават трансевропейски коридори с номера 8, 9 и 10. Отличава се с най-голям брой населени места в България. На територията му се намират около 70% от хидроенергийните мощности на страната.“

- А) Югозападен район
- Б) Южен централен район
- В) Северозападен район
- Г) Югоизточен район

17. Анализирайте диаграмата, представяща коефициента на смъртност по области за 2024 г. и 2019 г., и отбележете вярното твърдение.

- А) Във всички области от Северозападния регион коефициентът на смъртност намалява от 2019 г. до 2024 г.
- Б) Във всички области от Североизточния регион коефициентът на смъртност намалява от 2019 г. до 2024 г.
- В) Във всички области от Югоизточния регион коефициентът на смъртност се увеличава от 2019 г. до 2024 г.
- Г) Във всички области от Северния централен регион коефициентът на смъртност се увеличава от 2019 г. до 2024 г.

18. Кои европейски транспортни коридори имат стратегическо значение за интеграцията на България с държавите от Централна и Западна Европа ?

- А) № 7 и № 10
- Б) № 9 и № 10
- В) № 8 и № 7
- Г) № 8 и № 9

19. Между кои държави осъществява връзка новият граничен пункт, описан в текста?

„На 20.01.2026 г. официално се откри ГКПП „Елидже“ след повече от 30 години очакване. Очакванията са отварянето на Беломорския проход да се отрази положително на туризма, особено в Пампорово и района на Смолян.“

- А) България – Турция
- Б) България – Гърция
- В) България – Северна Македония
- Г) България – Сърбия

20. Кой картографски метод се използва за изобразяване на явления с непрекъснато пространствено разпространение, при който чрез плавни криви линии се свързват точки с еднакви числови стойности (напр. атмосферно налягане, температура, надморска височина)?

- А) метод на точките
- Б) метод на ареалите
- В) метод на изолиниите
- Г) метод на локализираните диаграми

21. Използвайте данните от таблицата и обозначете на картата:

Брой средни училища по области за 2024/ 2025 учебна година

Видин	12	Бургас	28
Враца	19	Сливен	10
Ловеч	12	Стара Загора	17
Монтана	12	Ямбол	4
Плевен	19	Благоевград	24
Велико Търново	17	Кюстендил	5
Габрово	5	Перник	8
Разград	6	София област	18
Русе	12	София - град	105
Силистра	7	Кърджали	13
Варна	26	Пазарджик	18
Добрич	14	Пловдив	38
Търговище	4	Смолян	14
Шумен	15	Хасково	13

А) с цифров код 1 – административните области с до 6 /включително/ средни училища

Б) с цифров код 2 - административните областите с над 20 средни училища

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ
ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА

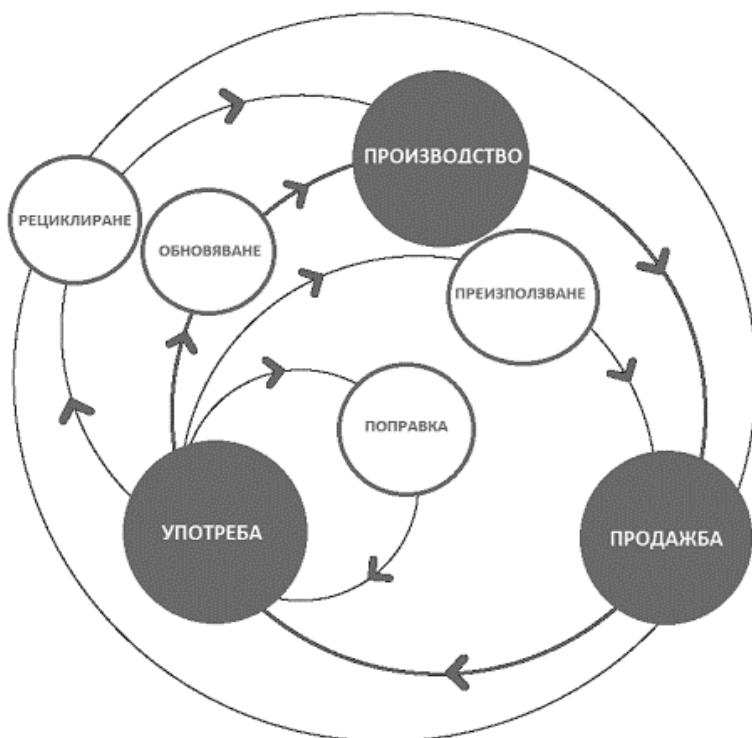
24 август 2026 г.

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА
ВАРИАНТ 2

ЧАСТ 2 (време за работа – 180 минути)

Отговорите на задачи от 22. до 41. вкл. запишете в листа за отговори!

22. Кой модел на съвременно икономическо развитие е показан на изображението?

23. Прочетете текста: „Гренландия е сред регионите, които са най-силно засегнати от съвременните климатични промени. Вследствие на процесите се освобождават значителни запаси от природни ресурси, включително нефт, природен газ и редкоземни

елементи, което разкрива нови икономически възможности за добивна дейност. Паралелно с това се откриват по-кратки морски транспортни маршрути между Европа, Азия и Северна Америка. Това повишава геополитическия интерес към острова от страна на водещи световни сили. Настъпващите промени оказват влияние върху заетостта на местното население.“

В листа за свободни отговори запишете:

А) Кой природен процес, следствие от климатичните промени, създава нови възможности за развитието на региона?

Б) Запишете два примера за влиянието на този природен процес върху икономическото развитие на Гренландия.

24. Запишете двете групи проблеми, възникнали от природното бедствие в Турция, според текста.

„Два месеца след опустошителните земетресения в Турция, 2,5 милиона деца все още се нуждаят от хуманитарна помощ и са изложени на риск от бедност, детски труд и ранни бракове, сигнализира УНИЦЕФ. Достъпът до чиста и безопасна вода за пиене продължава да бъде сериозна причина за притеснение, тъй като ремонтът на повредените водоснабдителни мрежи все още продължава. Създадени са 37 центъра за подкрепа в десет области.“

25. Прочетете текста и запишете три негативни ефекта, произтичащи от дейността на транснационалните корпорации (ТНК).

„Транснационалните корпорации (ТНК) са сред най-мощните икономически субекти в съвременната световна икономика. Те контролират огромна част от международното производство, търговията и инвестициите. По данни от глобални икономически анализи, около 500-те най-големи корпорации в САЩ формират приблизително 60% от БВП на страната, а ТНК като цяло държат около 90% от световните патенти за технологии и осъществяват близо 70% от световната търговия, като над 30% от нея е вътреинофирмена (между подразделения на едни и същи компании).“

Концентрацията на икономическа мощ е изключително висока — комбинирани продажби на 200-те най-големи корпорации надвишават БВП на повечето държави в света, а значителна част от тях имат по-голям икономически ресурс от цели национални икономики. В същото време тези корпорации създават заетост за 0,3% от световното население, което показва дисбаланс между икономическа мощ и социален ефект.“

26. Разгледайте изображението и запишете:

А) Към кой подрегион на Евразиятският регион принадлежат изображените с по-тъмен цвят държави?

Б) Коя особеност на географското положение оказва негативно влияние върху транспортно-икономическото развитие и външнотърговските връзки на тези държави?

27. Прочетете текста: *„През втората половина на XX в. на един стратегически разположен остров в Източното Средиземноморие възниква остър международен конфликт, довел до фактическото му разделяне на две части. Южната част остава под управлението на международно признато правителство, докато северната преминава под контрола на друга етническа и религиозна общност с външна подкрепа. Въпреки многобройните преговори, посредничеството на международни организации и предложените планове за обединение, до днес не е постигнато трайно политическо решение. Основните противоречия са свързани с етнически и религиозни различия, сигурността и бъдещото държавно устройство на територията.“*

Отговорете на въпросите:

А) Кой остров е описан в текста?

Б) Кои са двете основни причини довели до конфликта?

28. Как се нарича процесът, характеризиращ се с намаляване на търсенето на пазара на определени стоки и услуги (свиване на пазара), което води до спад на производството за определен период от време, нарастване на безработицата и на инфлацията?

29. Защо описаният в текста подход за производство на електроенергия може да бъде наречен интегриран?

„Китай постигна важен етап в областта на възобновяемите енергийни източници с присъединяването на първия си морски фотоволтаичен проект с мощност 1 гигават към електрическата мрежа. Това се равнява на спестяването на приблизително 503 800 т въглища и намаляването на емисиите на въглероден диоксид с 1,3447 млн. т. Проектът използва интегриран модел за развитие на рибарството и производството на фотоволтаична енергия, за да подобри цялостното използване на морската зона.“

30. Разгледайте изображението и запишете:

А) Името на организацията, в която членуват отбелязаните с тъмен цвят държави.

Б) Целта, с която е създадена организацията.

31. Запишете четири критерия, по които една корпорация се определя като транснационална.

32. Анализирайте данните в таблицата и отговорете на въпросите.

БВП за 2023 г. и 2024 г. /евро/

Държава	БВП/в евро/2023г.	БВП /в евро/2024г.
Полша	19 982	22 611
Унгария	20 556	21 548
Австрия	52 333	53 834
Словакия	22 637	23 852
Германия	50 660	51 833
Швейцария	92 757	96 011
Чехия	29 334	29 438

А. От кой подрегион са държавите?

Б. Коя страна има най-висок ръст на БВП за отчетния период?

33. Анализирайте диаграмата. Запишете двете държави, при които отрицателният темп на прираст на населението е най-голям.

34. Запишете кой демографски процес, характерен за населението на България, е описан в текста?

„В края на 2024 г. лицата на 65 и повече навършени години са 24% от населението на страната. Децата до 15 години в страната са 14% от общия брой на населението в края на 2024 г. Средната възраст на населението нарасна до 45,3 години в края на 2024 г.“

35. Прочетете текста: *„По данни на община Пловдив, през периода 2020–2023 г. на територията на града се реализира проект с европейско финансиране, насочен към подобряване на пространствената организация и връзките между различни части на населеното място. Чрез реконструкция на уличната мрежа и обновяване на публични пространства се създават условия за по-лесно придвижване на населението и за по-добър достъп до зони с икономически и социални функции. Проектът е част от политика за устойчиво развитие и за ограничаване на вътрешните териториални различия.“*

Запишете три основни положителни ефекта за населението от реализирания проект.

36. Анализирайте диаграмата и запишете:

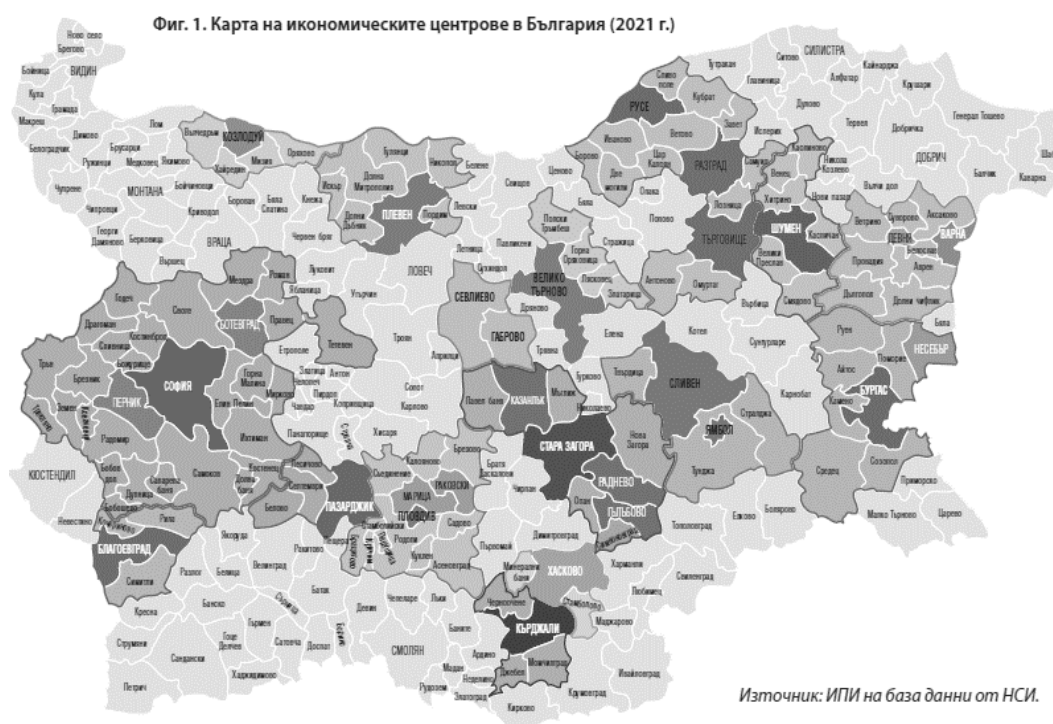
А) Основната причина за високият дял защитени територии в Югозападния район.

Б) Основната причина за по-ниския дял на защитените територии в Североизточния и Северния централен район.

37. Запишете как се нарича процесът, чрез който се преодоляват негативните последици от добивната дейност?

38. Разгледайте картата и запишете:

А) Районът с най-голям брой икономически центрове

Б) Два типа функционални райони, при които икономическите центрове са с най-ниска концентрация

39. Анализирайте текста и отговорете на въпросите.

„Процес на вземане на решения с активното участие на гражданите с цел подобряване на услугите, по-високо качество на живота на населението от местните общности.“

А) Коя основна характеристика на местно самоуправление разпознавате в текста?

Б) Кой документ на Съвета на Европа защитава правата на местните и регионалните власти?

40. Кой фонд на Европейския съюз финансира политиката на сближаване между страните членки и финансира проекти в областта на транснационалните мрежи, транспортната инфраструктура и околната среда?

41. Прочетете текста. Представете аргументиран отговор на въпроса: *Каква е ролята на туристическата специализация за икономическото развитие, заетостта и демографските процеси в община Банско?*

Формулирайте вашия отговор в текст до 300 думи. Използвайте термини, които са характерни за географската наука. Спазвайте следната последователност:

- 1. Формулирайте теза*
- 2. Приведете аргументи, подкрепящи тезата, подредени в логическа последователност (аргументативна редица)*
- 3. Направете изводи*

Община Банско се оформя като един от най-динамично развиващите се локални икономически центрове в Югозападна България, чието развитие е тясно обвързано със специализацията в туристическия сектор. През последните две десетилетия туризмът се утвърждава като водещ структуроопределящ отрасъл на местната икономика, концентриращ значителна част от инвестициите, предприемаческата активност и заетостта. Развитието на международно разпознаваемия зимен курорт, модернизиранието на ски инфраструктурата, разширяването на хотелската база и на съпътстващите услуги превръщат общината в притегателен център както за туристи, така и за бизнес инициативи. Настоящият етап на развитие на икономиката на Банско започва с концесионирането на ски зоната. Към момента зоната и всички съпътстващи дейности допринасят за приблизително 36% от нетните приходи на предприятията, 43% от работните места и 53% от добавена стойност в икономиката на община Банско.

Пазарът на труда в община Банско се характеризира с относително висока икономическа активност и благоприятни равнища на заетост в сравнение с редица други планински и периферни райони на страната. Най-голяма част от заетите са концентрирани в секторите хотелиерство, ресторантьорство, търговия, транспорт и обслужващи дейности.

Туристическата специализация създава широк спектър от работни места – както за висококвалифицирани кадри в управлението и маркетинга, така и за сезонна заетост с по-ниски квалификационни изисквания.

Същевременно се наблюдава ясно изразен сезонен характер на заетостта, който води до колебания в доходите и необходимост от временна трудова мобилност. В пиковите зимни периоди местният трудов ресурс често се оказва недостатъчен, което налага привличане на работна сила от други региони на страната. Това подчертава зависимостта на местната икономика от външни трудови потоци.

Инвестиционната активност в общината остава устойчива и е насочена предимно към строителство, недвижими имоти, туристическа база и градска инфраструктура. Тези процеси допринасят за подобряване на жизнената среда, модернизация на публичните пространства и разширяване на местните услуги. Наред с положителните ефекти обаче се засилва натискът върху природната среда, земеползването и инфраструктурния капацитет, което поставя въпроси, свързани с устойчивото териториално планиране.

Демографското развитие на община Банско е сравнително по-благоприятно в сравнение с други планински общини. Наличието на заетост и икономически възможности способства за задържане на населението и ограничаване на миграционния отлив. Въпреки това се проявяват общонационални тенденции като застаряване на населението и недостиг на квалифицирана работна сила, особено извън туристическия сектор.

Бъдещите икономически перспективи на общината са свързани с необходимостта от диверсификация на икономиката, развитие на целогодишен туризъм, стимулиране на инвестиции в нетуристически дейности и подобряване на транспортната и техническата инфраструктура. Балансираното съчетаване на туристическата специализация с други икономически направления е ключово условие за устойчиво социално-икономическо развитие и повишаване качеството на живот в община Банско.
